

NØGLEBEGREBER

Når du læser Geoviden nr. 4, 2020 'Pollen og sporer' møder du følgende begreber, som her forklares kort.

GENERELT

SEDIMENT

Aflejringer bestående af løse partikler. Er partiklerne sammenkittet udgør de en sedimentær bjergart. Sedimenter dannes blandt andet ved nedbrydning (forvitring og erosion) af bjerge, hvorefter det nedbrudte materiale transporteres videre mod lavere liggende områder af vind, vand eller is for til sidst at blive aflejret i floder, søer, havet mm.

BOREKERNE

Lange cylinderformede stenstykker der er boret op fra undergrunden og giver indblik i mineralogien i den pågældende dybde.

PALYNOLOGI

Læren om pollen, sporer og andre mikroskopiske, organiske organismer kaldes palynologi, hvilket på græsk skulle betyde noget hen ad 'læren om støv'.

PALYNOMORF

Pollen, sporer og andre mikrofossiler som f.eks. mikroalger kaldes tilsammen palynomorfer.

ENTOMOFIL

'Insektelskende'. Plante der spreder sine pollen (eller sporer) via insekter.

ANEMOFIL

'Vindelskende'. Plante der spreder sine pollen (eller sporer) via vinden.

MIKROFOSSIL

Et fossil der er så småt, at man ikke kan undersøge det på nogen meningsfuld måde uden mikroskop. Herunder pollen og sporer.

MAKROFOSSIL

Fossiler der er store nok til at kunne undersøges uden mikroskop. Makrofossiler kan være forstenede stykker af blade, stængler, tænder, knogler og en sjældent gang imellem hele skeletter.

MUTATION

Når der sker en ændring i en organismes arvemateriale (DNA). Der forekommer tit ændringer, som straks repareres igen, men sommetider kan skaden ikke repareres, og det kan få konsekvenser for organismen. Nogle gange kan ændringen være positiv og f.eks. lede til bedre camouflage, men den kan også svække organismen. Sker mutationen i de celler, der producerer afkom, gives mutationen videre til næste generation.

MASSEUDRYDDELSE

Når markant flere arter eller slægter uddør i et givent tidsinterval, end der gør normalt. Arter og slægter kommer og går over tid, men flere gange i Jordens historie er der sket så store og pludselige forandringer i miljøet, at store dele af slægterne ikke kunne tilpasse sig og forsvandt på en gang.

DINOFLLAGELLAT (-CYSTE)

Dinoflagellater er en familie af mikroalger, der er en af grundpillerne i havets fødekæde, fordi mange arter lever af enten dem eller andre dyr, der lever af dem. Hvis forholdene i havet bliver dårlige, danner dinoflagellaten en form for puppe rundt om sig, hvor den kan gå i en form for hi, indtil forholdene bedres. Den puppe kaldes en cyste. Når dinoflagellaten bryder ud af dem igen, synker de til bunds, hvor de begravnes med tiden. Cysterne kan kendes fra hinanden nogenlunde ligesom mikroalgerne selv kan, og derfor kan de bruges at geologer til at se, hvornår der er sket miljøsift i havene. Det er nemlig typisk cysterne, der bevares i havbunden, hvor selve algen nedbrydes.

ØKOSYSTEM

Et økosystem er et område i naturen, hvor der sker et samspil mellem levende organismer og deres omgivende miljø.

POLLEN OG SPORER

POLLEN

Pollen er partikler, der producerer sædceller, og dannes af nogle planter som del af reproduktionen. Alle blomstrende planter befrugtes via pollen, herunder også de fleste træer og buske.

SPORE

Sporer er partikler, der både kan producere sæd- og ægceller, og dannes af primitive planter som mosser og bregner.

SPORANGIUM

Den del af sporeplanten, der indeholder sporerne.

SPOROPOLLENIN

Det meget hårde biopolymer, der udgør skallen omkring både sporer og pollen, og som beskytter dem mod udtørring, stråling mm.

EXIN

Exinet er et andet ord for den yderste, hårde skal af en sporer eller et pollenkorn. Det indre kaldes intinet.